

תקציר

רמת ניצני אוריינות הילד בגיל הגן נחשבת לגורם חשוב בניבוי רכישת קרוא וכתוב בבית הספר. גיל הילד ומשתנים סביבתיים, כמו המיצב החברתי-כלכלי של המשפחה ורמת אוריינות הבית, הנם גורמים מרכזיים בהתפתחות ניצני האוריינות. במחקר הנוכחי בחנו את מערכת הקשרים בין גורמים אלה, ואת תרומתם לרמת ניצני אוריינות הילד, כפי שהיא הוערכה על ידי הוריהם בישראל בתקופת הקורונה. בנוסף, התייחסנו למגדר ההורה בבחינת מערכת קשרים זו. שיערנו (א) שימצאו קשרים חיובים בין רמת אוריינות הבית לבין גיל הילד, וכן בין רמת אוריינות הבית לבין רמת המיצב כלכלי-חברתי של משפחת הילד. (ב) שימצאו קשרים חיוביים בין המשתנים הבלתי תלויים; מיצב חברתי-כלכלי, רמת אוריינות הבית וגיל הילד לבין המשתנה התלוי; הערכת ההורה את רמת ניצני אוריינות הילד. (ג) שאימהות תערכנה את רמת ניצני אוריינות הילד כגבוהה מהערכת האבות. (ד) שאימהות ממיצב הבינוני-גבוה תערכנה את רמת ניצני אוריינות הילד כגבוהה יותר מהערכת האבות מהמיצב הבינוני-נמוך. (ה) שימצא קשר חיובי בין תדירות קריאת ספר לבין הערכת ניצני אוריינות הילד, הקשורות למערכת מבחן-פנימה (הכוללת מיומנויות וידע מחוץ לעולם הדפוס, כמו אוצר מילים והבנת סיפור). (ו) שימצא קשר חיובי בין תדירות כתיבת הילד לבין הערכת ניצני אוריינות הילד, הקשורות למערכת מבפנים-חוצה (הכוללת מיומנויות וידע מתוך עולם הדפוס, כמו מודעות הפונולוגית וניצני כתיבה וקריאה). (ז) שגיל הילד, מגדר ההורה, רמת אוריינות הבית, והמיצב החברתי-כלכלי יתרמו כל אחד מהם, תרומה יחסית נפרדת להערכת ההורה את ניצני אוריינות הילד, על פי סדר זה.

במחקר השתתפו 165 הורים לילדי גן; 74 אבות ו- 91 אימהות. ילדי גן חובה היוו 48% מהמדגם, ו 52% מהם היו בגן טרום-חובה, בחלוקה מגדרית של 48% בנים ו 52% בנות. מרבית ההורים שנדגמו למחקר היו ממיצב בינוני, חלקם היו ממיצב בינוני-גבוה וחלקם ממיצב בינוני-נמוך. ההורים מילאו שאלון דיגיטלי בחודשים ינואר עד מרץ 2021, בגל השלישי של מגפת הקורונה, תקופה בה הילדים והוריהם בילו שעות רבות בבית. בשאלון נאסף מידע על הדמוגרפיה של המשפחה, על אוריינות הבית, ועל רמת ניצני אוריינות הילד, כפי שהוערכה על ידי הוריו.

כמשוער ממצאי המחקר הצביעו על קשרים חיובים ומובהקים בין מיצב המשפחה לבין רמת אוריינות הבית, וכן בין גיל הילד לבין רמת אוריינות הבית. נמצאו גם קשרים חיוביים בין משתני הרקע, גיל הילד, רמת אוריינות הבית ומיצב חברתי-כלכלי, לבין רמת ניצני האוריינות של הילד, כפי שהיא הוערכה על ידי הוריו. בניגוד לציפיות לא מצאנו הבדלים בהערכת ניצני אוריינות הילד בין האבות לאימהות, וכן לא מצאנו הבדלים בהערכת ההורים את אוריינות הילד אצל אימהות מהמיצב הבינוני-גבוה לעומת אבות מהמיצב הבינוני-נמוך. נמצא קשר חיובי בין תדירות קריאת ספר לבין רמת ניצני אוריינות הילד הקשורים למערכת מבחן-פנימה. באופן דומה, נמצא קשר חיובי בין תדירות הכתיבה של הילד לבין רמת ניצני אוריינות הילד, הקשורים למערכת מבפנים-חוצה. ממצאי המחקר מראים שלרמת אוריינות הבית ישנה התרומה הגדולה ביותר לרמת ניצני אוריינות הילד, כפי שהיא הוערכה על ידי הוריו בהשוואה לשאר המשתנים. לגיל הילד ולמיצב חברתי-כלכלי ישנה אומנם תרומה לניצני אוריינות הילד, אולם היא קטנה יותר מאשר תרומת אוריינות הבית. למגדר ההורה לא נמצאה תרומה כלל. בדיון נציג הסברים לממצאי המחקר, נדון בהשלכותיו החינוכיות ונציע מחקרי המשך.